

СВЕТИ ПРЕПОДОБНИ ЙОАН РИЛСКИ

† 946 г.

Чества се на 19 октомври

Тропар на св. преподобни Йоан Рилски

Основа на покаяние, пример на умиление, образ на утешение и духовно съвършенство бе твоят равноангелски живот, преподобне. Като си пребивавал в молитви, постничество и сълзи, отче Йоане, моли Христа Бога за нашите души.

На 19 октомври чествуваме най-известния сред българските светци, тачен и в целия православен свят - свети Йоан Рилски. Тази дата се свързва с пренасянето на мощите на светеца от Рилския манастир в град Средец (дн. София), според Ив. Дуйчев, станало между 969-972 г. по времето на свети цар Петър Български, а според Иванова - между 1068-1070 г. Заради многобройните чудеса станали още при първото пренасяне на мощите, 19 октомври се утвърдил като най-големия празник на свети Йоан Рилски.

Просим молитвите на великия рилски аскет, чудотворец и наставник на пътя на спасението, просим молитвите му за мир в света, за вразумление на погиващите, за избавление от духовната нищета, нерадение и погубел на днешното мрачно и лукаво време.

Прилагаме текста на Проложното житие на свети Иван Рилски от Стишния пролог - житиеписен източник, съдържащ житието на рилския светец, наред с житията на света Петка, свети Михаил Воин и разказа за пренасяне мощите на свети Иларион Мъгленски. Изложеният текст е най-популярната и широко разпространена творба за великия рилски светец - разпространена е в български, сръбски, молдовски, влашки и руски ръкописи. Преводът тук е дело на Климентина Иванова и е по изданието на Йордан Иванов. Използван е и най-старият препис, запазен в България - в Стишни пролог за зимното полугодие от втората половина на 14-ти век, български правопис, съхраняван в Библиотеката на БАН, София, под сигн. номер 73.

Проложно житие на свети Иван Рилски от Стишния пролог

Светият и преподобен наш отец Иван, великият сред постниците, беше прочее от пределите на славния Средецки град, от селото, наричано Скрино, в царуването на христоролюбивия български цар Петър и на гръцкия Константин Диоген². Той имаше

благочестиви и не твърде богати родители от българско племе. Когато родителите му си отидоха от живота, този, възлюбил от крехка възраст добродетелта, раздаде целия останал му бащин дял на нищите и слабите, а той самият, като прие монашески образ, излезе от своето отечество, без да носи нещо друго върху тялото си освен една кожена риза. И възлезе на някаква висока и пустинна планина и тук се подвизаваше в добродетел, хранейки се с дива растителност.

Не след дълго по дяволско внушение го нападнаха разбойници и като го биха много, го изгониха оттам. А той, излязъл от тази планина, се засели в Рилската пустиня. И тук се подвизаваше с непоклатим подвиг *и, влязъл в кухо дърво, живееше в пост и в молитва*³, и в сълзи, непрестанно молейки Бога. От растенията вземаше само колкото за телесна нужда и образ човешки не видя, но пребиваваше с дивите зверове. Понеже Бог видя великото му търпение, заповяда пред онова място да израсте сланутькъ⁴; с него блаженият се хранеше дълго време.

Той пък бе видян от някакви овчари и чрез тях бе разгласен навсякъде. И мнозина прибягнаха към него, носейки своите болни. И след като те, с молитвите на светеца, получеха здраве, отиваха си, Славата на преподобния се разнесе по цялата онази земя и мнозина възревнуваха добродетелното житие на светеца и пожелаха с него да живеят. И направиха църква в близката пещера, и построиха манастир; преподобният им беше началник и пастир. А той, пасейки добре стадото си, достигнал дълбока старост, прие в мир края на живота, пресели се при нестареещото блаженство. И бе погребан тук от своите ученици.

И след дълго време той се яви на своите ученици и заповяда да пренесат мощите му в Средечкия град. Те, щом откриха гроба и видяха тялото на преподобния цяло, недосегнато от разложение и изпускащо благовоние⁵, прославиха Бога и така с почит го пренесоха в Средец и го положиха в църквата на светия апостол и евангелист Лука. По-късно бе създадена прекрасна църква на негово име⁶. И в нея положиха преподобния, който извършва дивни и преславни изцеления.

И когато измина много дълго време, угърският крал⁷ настъпи с голяма победа, дойде, та пороби гръцката земя и достигна чак до Средец, и взе ковчега на преподобия с тялото му; защото и самият крал бе чувал за чудесата на преподобния. И заповяда с голяма почит да занесат ковчега в неговата страна и да го положат честно в църквата в града⁸, наречен Остригом.

След като светецът бе положен там, той не преставаше да прави чудеса и знамения и много целби. От многото малко да разкажем! Когато прочее за него чу Острогомският архиепископ⁹, че преподобният е велик пред Бога и прославен чрез чудеса по всички страни, не вярваше, но говореше: „Аз не зная този да е споменат в древните писания! И не искаше да иде и да му се поклони. И внезапно получи немота на езика. Разбрал, че по тази причина му се случи да онемее, затича се бързо към ковчега на преподобния, коленичи пред него, целувайки го и молейки прошка. А божият угодник скоро го чу и на часа развърза свързаното и пак му даде да говори ясно. А той, получил изцеление, на всички изповядваше с плач своето прегрешение спрямо светеца, славейки Бога в величаейки преподобния. И много други чудеса направи светецът в угърската земя. Когато кралят видя всичко това, удивен от преславните чудеса на светеца, а повече - понеже беше обхванат от голям ужас, като украси ковчега на светеца със сребро и злато и целуна мощите му, с велика почит пак го изпрати в Средец.

И така пак бе положен в светата си църква в 6695 година, индикт пети (1187г.).

След като измина малко време, когато Бог благоволи да възвиси падналата скиния¹⁰ и да обнови българската власт, разрушена от гръцкото насилие, и когато въздигна българското царство при христоролюбивия цар Асен, чието име в светото кръщение е Йоан, той [царят] прочее в началото на своето царуване обнови и укрепил срутените български градове. И вървеше, покорявайки области и превземайки градове. И като дойде и до Средец и го покори, и видя светия преподобен отец, и чу преславните неща за него, и се поклонил на свети я му ковчег, и целунал пречестните му мощи, заповядал на свещения патриарх Василий¹¹, а също и на клира, който е с него, да вземат всеславния ковчег и с голяма почит да го пренесат пред него до царския град Търнов. И определи 300 избрани воители, за да съпроводят светеца. И така патриарх Василий сложи честния ковчег на кола; и така всички, които бяха с него, с радост пееха пътя в с веселие вървяха, славейки Бога и напътствани от молитвите на светеца. С тях вървяха и монасите от светия му манастир - игуменът Йоаникий и с него богобоязливите иноци.

А самият благочестив цар Йоан побърза да стигне по-рано в царския град, та заповядал бързо да се строи църква в град Трапезица за полагането на светеца. И щом разбра, че патриарх Василий с хората около него, които носеха преподобния, се е приближил, царят излезе сам да го посрещне при Окоп¹² и с него всички боляри, и знатни, и цялото множество люде, радващи се телесно и веселящи се духом. И като го видяха, поклониха се на мощите на преподобния отец и се възрадяха с неизказана радост.

Ковчегът на преподобния остана на Окоп 7 дни, докато църквата беше направена. А когато беше завършена, те пренесоха и положили с голяма почит светеца и осветиха благолепно църквата в 6703 година (1195). Там чудотворното тяло на преподобния отец лежи и до днес, излива даром вечнолечещ се извор на изцеление. Слепи прочее, идващи с вяра, получават просветление, сакатите се оправят, немите бързо и благозвучно беседват, недъгавите от слабост се преобразяват към сила, бесните оздравяват и всички, обзети от всякакви болести, притекли се, получават здраве.

Но, о пречестна главо, изпълнена с благодатта на Светил дух, жилище на Спасителя и на Отца, ти, който стоиш пред престола на Царя за всички и открито се наслаждаваш от светлината на единосъщната Троица и херувимски възгласяваш заедно с ангелите трисвятата песен, понеже имаш велико и безмерно дръзновение, моли се на всемилостивия Владика да спаси твоите сънародници, единородния ти български народ¹³, и помогни на нашия държавен цар¹⁴, и покори всички противящи се врагове под нозете му.

Непорочна вярата пази!

Градовете наши утвърди!

Целия свят усмири!

От глад и пагуба ни избави!

От нападения на инопоселци ни съхрани!

Старостта утеши, младите напъти!

Безумните умъдри

Вдовиците пожали!

Сираците закрилай!

Младенците отхрани!

И всичките си люде запази от всички напасти и в деня на Страшния съд ги избави от лявата част¹⁵ и ги сподоби чрез молитвите си [да бъдат] с десните овце, та да чуят блажения

онзи глас на владиката Христос: „Елате, благословени на Моя Баща, наследете приготвеното за вас царство от началото на света”¹⁶, понеже нему подобава слава, чест и власт в безконечните векове, амин!

БЕЛЕЖКИ:

1. 19 октомври;
2. Авторът на житието бърка император Константин VIII Багренородни (913-959) с Константин Диоген. Константин Диоген е бил женен за племенницата на Роман III Аргир (1028-1034) и баща на Роман IV Диоген (1068-1071), но той самия никога не е бил император, а само претендент за трона. Константин Диоген е бил назначен през 1014г. за управител на Солун след гибелта на Теофилакт Вотаниат. Участвал заедно с император Василий II в завладяването на България, след което е бил поставен за дук на темата България. След като бил заподозрян в заговор, първоначално бил преместен в Мала Азия, по-късно бил замонашен, а след като повторно бил обвинен в заговор се самоубил.
3. Частта „и, влязъл в кухо дърво, живееше в пост и в молитва” липсва в някои от преписите.
4. Сланутък – див нахут.
5. Известно време след смъртта на монаха костите му се изваждали от земята и се полагали в манастирската костница, а гробът се използвал за ново погребение. Ако костите били бели и не миришели лошо, се приемало, че монахът е имал богоугоден живот, но ако тялото не било разложено или пък костите били почернели и смърдели, се приемало, че е бил грешник.
6. По предание е била на мястото на Баня Баши джамия. При разкопките са открити останки от църква под улица „Мария Луиза”, които се намират между джамията и халите.
7. Унгарският крал Бела III (1172-1196) около 1183г. започнал война срещу Византия, като превзел долината на река Морава, Белград, Бранчево и София, като отнесъл мощите на светеца в Естергом (Гран) – старата столица на Унгария и седалище на примаса на Унгария. Тези загуби, както превземането на Драч и Солун от норманите и настъплението на селджуките предизвикали недоволството срещу управлението на император Андроник I (1285-1289), което след неуспешен опит да бъде арестуван основният конкурент за властта довело до преврат и на престола се възкачил Исак II Ангел (1285-1295; 1298-1304), който сключил мир с Унгария. За да бъде скрепен съюзът бил договорен също брак на императора с кралската дъщеря Маргарита. Исак II Ангел за подобаващото отпразнуване на сватбата наредил да бъде събран извънреден данък, което предизвикало пък въстанието на Асен и Петър.
8. Формулировката „църквата на града” предполага, че става дума за катедралата „Свети Адалберт Пражки”. През 1188г. катедралата изгоряла, а през 1196г. била възстановена от архиепископ Йов в готически стил. При татарското нашествие била разорена отново, а при нашествието на претендента за трона Вацлав III през 1304г. била унищожена напълно. Тя била възстановена отново, но при завладяването на

- града от турците била разрушена. Тя била възстановена в периода 1822-1856г. и сега е главната катедрала и най-голям храм на Унгария.
9. В периода на пребиваването на мощите в Унгария архиепископи на Естергом са били Николай (1181-1183) и Йов (1185-1204).
  10. Скиня – шатра, навес. Става дума за Скинята на завета – шатрата, в която се съхранявал Кивота на завета до построяването на храма в Йерусалим. В случая се прави аналогия между освобождаването на българската държава с възстановяването на разрушения храм в Йерусалим след освобождението на евреите от вавилонския плен.
  11. Архиепископ Василий I, който бил удостоен от папа Инокентий с титлата примас, която се давала на първия от архиепископите в една държава.
  12. За посрещането на мощите на светеца в Окоп се споменава само в преписите на Стишния пролог, но не и в другите жития.
  13. Когато популярността на свети Иван Рилски надхвърлила пределите на българската държава, в сръбските редакции пасажът бил допълнен: „еднородния ти народ, българи и сърби”. През XVIв. тази формулировка получила по-нова редакция „еднородния ти народ, българите изстреби”. Приема се, че погрешно „и сърби” е схванато от руския редактор като „изстреби”, като се имали предвид волжките българи, които били мюсюлмани.
  14. Според средновековната концепция царството се третираше като вещь, чийто собственик бил небесния цар – Вседържител, т.е. Бог, а на земята управлявал по негова милост самодържеца, който обаче бил само временен владеец и държател, откъдето произлизат названията владетел и държава.
  15. В деня на Страшния съд отляво щели да застанат грешниците, които ги очаквала вечна смърт, а отдясно праведниците, на които предстоял вечен живот. Определянето съобразно това, от коя страна на Бог-Отец е застанал Христос след като се възнесъл: „Отсега Син Човечески ще седи отдясно на Божията сила” (Лука 22:69); „А след разговора Си с тях (учениците), Господ се възнесе на небето и седна отдясно на Бога” (Марк 16:19).
  16. Мат. 25:34.

2022 г.